

EL CASTELL DE FLUVIÀ

El treball fou publicat a "Monografies del Montseny", núm. 2 (Viladrau, 1987), pàgs. 11 a 22 amb il·lustracions. S'ha extractat d'aquest treball la part referent a l'església i no el tros en què es relata la història de la família Palau-Fluvià i es descriu l'edifici del castell.

Situat a la falda del Montseny, en el terme de Sant Esteve de Palautordera, el castell de Fluvià és un dels edificis antics de la comarca.

Palautordera ve citat ja en el Cartulari de Sant Cugat del Vallès l'any 995 com "Villa Vitaminia, que vocant Palatio", i els municipis de Santa Maria i Sant Esteve de Palautordera acrediten el "Palatio propeo alveo Tordaria" o sia "el palau prop del riu Tordera" l'any 1045. Palautordera s'englobà dins la senyoria del castell de Montclús. Al "castell" de Fluvià li correspon el valor de "domus" o casa forta. Fou la "domus de Palau" coneguda també per "casa de Sant Cebrià". Aquest sant, juntament amb santa Justina, és el titular de la capella; el nom de Palau és cognom de la família establerta aquí l'any 1154.

Actualment és molt difícil d'identificar l'estructura primitiva de la casa, ja que quedà convertida en masia senyorial en els s. XVII o XVIII, i s'hi feren reformes i afegits a final del s. XIX.

Però al seu interior queda una dependència importantíssima i completa: la capella. Costa d'endevinar exteriorment la bellesa d'aquesta església. Incorporada al casal, només descobrim de la primitiva capella un fragment de l'absis central al jardí de llevant de la casa, i encara està sobrealçat i espitllerat formant com una torre de defensa del castell. La façana de ponent de l'església, que dóna directament a l'exterior a través d'un porxo, també està desfigurada i no delata pas la construcció romànica de dintre.

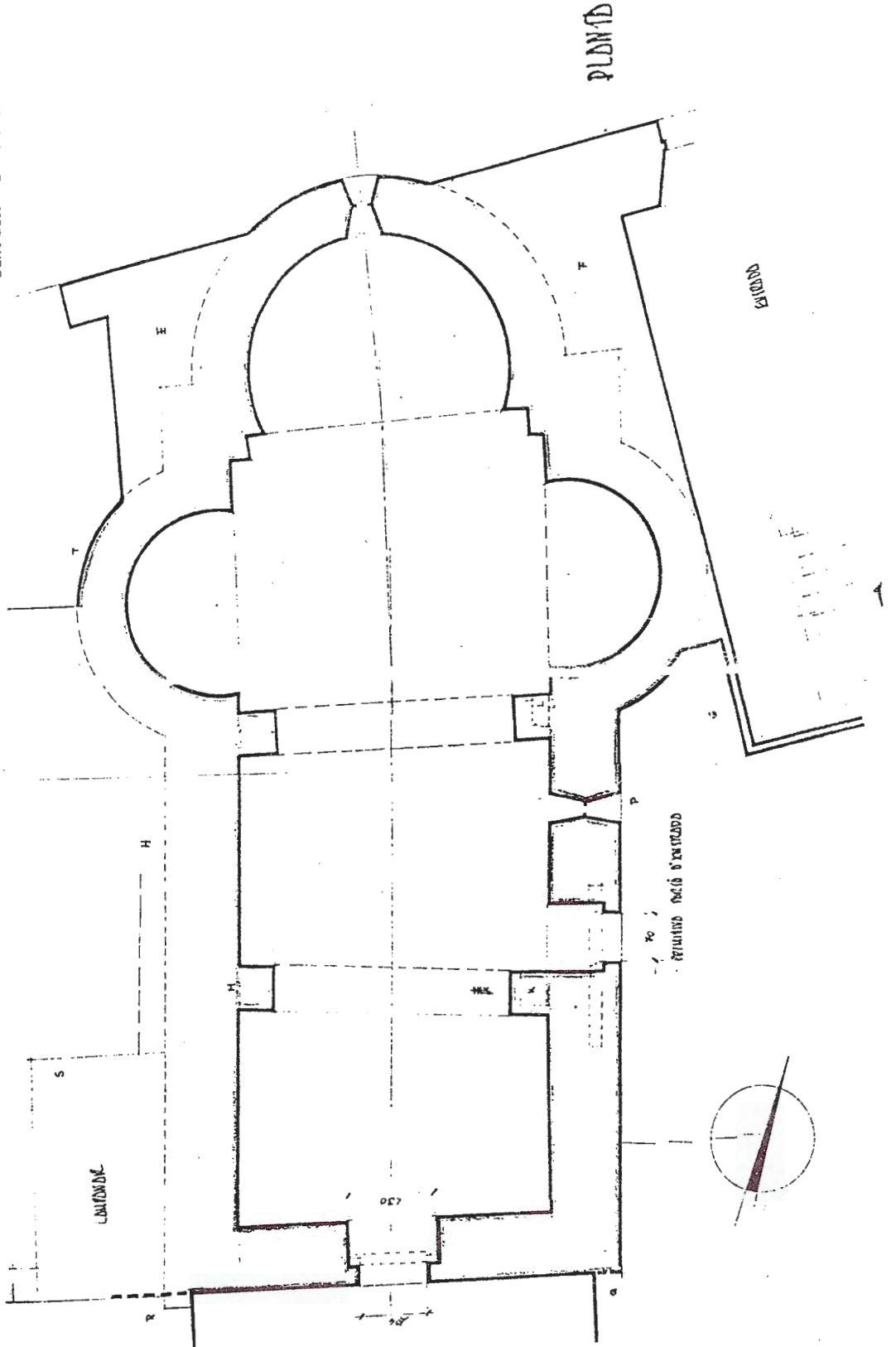
Tot canvia quan s'obre la porta: ens trobem davant d'un magnífic edifici, perfectament conservat. Es tracta d'una església romànica d'estil llombard, construïda al s. XI, tot i que, els àbsis, tenen un punt de ferradura, cosa que ha fet creure a alguns autors el seu possible origen preromànic.

La construcció sembla totalment unitària, i no permet, al nostre criteri, considerar-la anterior al s. XI, malgrat que se senyalen clarament dos eixos diferents a la planta: potser aquest fet va ser degut, tan sols, als accidents del terreny.

L'element més típic de la construcció és l'absida trevolada que podria estar relacionada amb altres esglésies d'una tipologia semblant, existents a la mateixa comarca del Montseny, com és el cas de Sant Martí del Brull consagrada entre 1047 i 1062. Es a dir, té forma de creu llatina amb una sola nau, i els dos àbsis laterals formen els braços de la creu.

El que queda clar és que no és una església de castell: la "casa forta" de Fluvià es construeix més tard, aprofitant algun edifici de la primitiva sagrera que envoltaria l'església, quan ja havia perdut la seva jurisdicció parroquial. Si bé té totes les característiques d'una obra del s. XI, per ara no s'ha trobat cap document d'aquesta època que hi faci referència. La primera menció és posterior, és de 28 d'octubre de 1120: ens la dóna el testament atorgat pel clergue Pere Bofill, en el qual, entre moltes altres deixes, hi ha una sèrie relativa a les esglésies de la comarca: Sant Andreu de Vallgorguina, Santa Maria i Sant Esteve de Palautordera i finalment Sant Cebrià de Palau, que esmenta en darrer lloc.

Si bé aquesta església ha sofert diverses reformes i transformacions a través del temps, malgrat això, està en molt bon estat de conservació, i les reformes no l'han modificada en cap element essencial.

Al s. XIV es fortificà, seguint la forma a doble vessant de la coberta, amb espitlleres que es veuen sobre l'àbsis i sobre la porta de ponent. Si bé aquestes fortificacions circumval·laven, pensant, tota la capella, les que corresponen a les parets laterals queden tapades per les parets de la casa i una part es veuen dintre els graners de l'últim pis. Són posteriors a l'obra romànica i d'una qualitat molt inferior.

A finals del segle passat, el 1898, la casa va ser altre cop reconstruïda i també es reformà l'església, la qual es convertí en una capella neobarroca. En aquell moment es trobaren les imatges antigues, romàniques, dels sants patrons, tapiades dintre un dels murs de l'església i foren cedides al museu de Vic. També el paviment es rebaixà (uns 40 cm.); el terra es cobrí amb ciment, i s'arrebossà tota l'església imitant pedra artificial. L'arquitecte que va dirigir les obres fou Josep Azemar i Font.

Durant la guerra civil, la casa es destinà a colònia infantil i als últims temps, a caserna. Acatat el conflicte l'any 1939, es retornà als seus propietaris, els quals varen netejar la casa i, a la capella, hi referen els tres altars, pintaren els àbsis i s'hi posaren noves imatges que encara es conserven. Les pintures són de Josep Morell i Macías: les de l'àbsis principal representen el Pantocràtor i figures de l'antic i nou Testament; les de l'absidiola que dóna al Nord mostren uns àngels adorant la figura d'una Verge amb el Nen, obra d'alabastre policromat esculpida per Frederic Marès. A l'altra absidiola, les pintures representen el taller de Natzaret amb la Mare de Déu i Jesús: una escultura també d'alabastre policromat i del mateix escultor F. Marès que representa Sant Josep, ocupa el centre de l'absidiola.

A l'altar central s'hi posaren dues talles modernes que simbolitzen els patrons Sant Cebrià i Santa Justina, obres del taller Renart, que avui s'han col·locat en unes peanyes en una paret lateral.

Les pintures dels àbsis, que no s'adiuen gens amb l'estil romànic de la capella, s'han deixat com a testimoni d'una època, la dècada dels 40, quan es varen realitzar.

L'última reforma i restauració de l'església data de 1967. Per conveniències de la nova litúrgia que comportà el Concili Vaticà II, es va canviar l'altar de lloc, per tal que es pogués celebrar de cara al poble. Es feren excavacions per mirar si es trobava l'ara antiga corresponent a l'època romànica i, en repicar els murs de la part baixa de l'àbsis central, es descobrí la paret primitiva. Llavors es decidí de tirar a terra tot l'arrebossat que imitava pedra, ja que la pedra real era a sota.

S'aprofità l'ocasió per fer una restauració total de l'església, i es trobà la porta antiga orientada al Sud (en un nivell més alt que l'actual, pel fet que s'havia rebaixat el terra) i també la finestra que dóna, avui, al menjador de la casa. Adossat a l'antiga porta, hi ha un celler, la qual cosa indica que temps enrera, la capella estava aïllada de l'edifici i en època indeterminada, la casa es va ampliar i la capella quedà englobada dintre les noves dependències.

Tampoc no sabem en quin moment s'obrí la porta als peus de l'església orientada a ponent. Era una porta gran, rectangular, amb una llinda recta, i el 1967 es va fer més petita i de llinda rodona o en arc. Sobre aquesta porta hi havia una finestra gran, que es reduí, imitant les romàniques de doble esqueixada.

Quan es procedí a la restauració aquest any 1967, l'església es conservava sencera, la volta no es va haver de refer gens: no hi faltava ni una pedra. L'arquitecte Francesc Cardoner i Blanch dirigí les reformes que tenien com a finalitat retornar a l'església la seva primitiva estructura. Amb aquesta idea es va refer la part inferior de les parets posant-hi la pedra que faltava, ja que en rebaixar la terra al s. XIX, només taparen la part baixa amb ciment, sense pedra a sota; es va renovar tot el paviment que era de ciment i es substituï amb lloses de pedra; es va fer de nou l'altar central, amb una llosa de marbre blanc i el peu que el sosté, amb carreus de pedra que volen recordar els de les parets romàniques. Finalment es descobrí i repicà l'exterior de l'àbsis principal que dóna al jardí de la casa, el qual estava arrebossat i encalcat: és llis, amb una finestra de doble esqueixada i, com que el jardí en les reformes del s. XIX es va rebaixar de nivell 1 metre, l'àbsis apareix sobrealçat.

La festa patronal de l'església és el 26 de setembre. Fins fa poc temps, possiblement fins al s. XIX, aquest dia era considerat festa de precepte, "festa com el sant diumenge", cosa que evidència, juntament amb el fet que sigui encara església pública, una categoria parroquial perduda.

La torre que avui fa de campanar ha estat molt refeta i no podem precisar a quina època es va construir. Estava coberta amb una teulada de pissarra que datava de la reforma de finals del s. XIX. Poc abans de l'any 1936, com que estava molt feta malbé, es va desmuntar i s'hi va afegir un segon pis acabat amb merlets per a rematar-la.

Té una escala de cargol a dintre. La campana és nova, de l'any 1950; es va batejar com a "Carme, Cipriana i Justina" i va substituir-ne una altra dels mateixos noms que va desaparèixer l'any 1936, quan se l'emportaren per fer-ne canons.

Han passat els segles, han canviat les modes litúrgiques, els sants romànics varen ser oblidats i emparellats, però la nova campana continua repicant per congregar els fidels a venerar la figura de Sant Cebrià i admirar l'església romànica testimoni de nou-cents anys d'història de la nostra terra.

Anna M. Adroer i Tasis

Joan-F. Cabestany i Fort

BIBLIOGRAFIA

ALTISENT, AGUSTÍ: *Diplomatari de Santa Maria de Poblet. I. 960-1177*.— Edició a cura d'.— Abadia de Poblet. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura.— Barcelona, 1992.— 539 pàgs. i 8 làms.

L'any 1964 el pare Agustí Altisent va emprendre la tasca d'editar el "Cartulari Gran" de Poblet, conservat al Archivo Histórico Nacional de Madrid (Cód. 992 B). Amb aquesta edició es pensava completar la tasca feta per J. Pons i Marquès en publicar el "Cartulari de Poblet. Edició del manuscrit de Tarragona" (Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 1938). Des de l'any 1964 han passat quasi 30 anys i el pla editorial primitiu ha sofert tota mena de modificacions i canvis. Ha estat un llarg procés de recerca i estudi que Agustí Altisent explica amb tot detall en una extensa introducció, on es pot seguir la peripècia de l'edició d'aquesta obra fins que ha arribat a les mans del lector.

Aquest "diplomatarí" continua la bona tradició de publicar la documentació medieval, especialment l'anterior al paper (1250), tasca que ha estat poc valorada pels historiadors, que consideren que aquesta feina d'editor és poc reeixida per al desenvolupament de la història. Hom ha de considerar la dificultat que representa reunir un "corpus" de 600 documents dels segles X al XII, posar-los a l'abast dels estudiosos i permetre la seva lectura després d'una àrdua tasca, primer, de recerca del document, i més tard, del seu estudi i valoració mitjançant tècniques poc reconegudes, com són les ciències auxiliars de la història. L'edició d'un "corpus" documental comporta un aparell crític que permet tot seguit l'estudi historiogràfic, impossible de realitzar directament per la dispersió de la documentació i, moltes vegades, per la dificultat d'una consulta directa.

Aquest "diplomatarí" no és solament vàlid per a l'estudi de la història del monestir de Poblet, sinó, potser, tant o més valuós per a la història de la Conca de Barberà i altres contrades veïnes o properes. La importància d'aquest "diplomatarí" l'hem de valorar en funció de l'ampli índex de noms que el completa: són quasi un centenar de pàgines (de la 443 a la 539) que permeten un primer apropament de l'investigador a l'obra, on trobarà una rica informació per a millorar els coneixements de la història d'aquesta contrada catalana, que fou "Marca" durant segles, frontera entre cristians i musulmans. Qualsevol persona sense cap mena d'interès com a historiador pot valorar la importància d'aquest cartulari amb una simple lectura de les regestes d'aquests 600 documents.